

FATWA

Pendahuluan

Perkataan fatwa merupakan istilah yang diambil dari kalimah bahasa Arab iaitu – فَتْوَى – يَفْتُو. Fatwa atau fatya bermaksud suatu penjelasan hukum yang dikeluarkan oleh seorang yang alim dalam hukum Syarak. Manakala dari sudut istilah ia bermaksud pemberitahuan tentang sesuatu hukum Syarak berdasarkan kaedah istinbat yang dilakukan oleh seorang Mufti yang mempunyai kewibawaan dalam ilmu pengetahuan Islam sebagai jawapan terhadap sesuatu kemusykilan. istinbat pula bermaksud suatu usaha atau kegiatan bagi mendapatkan hukum terhadap sesuatu nas atau masalah daripada sumber-sumber atau dalil-dalilnya yang muktabar.

Perspektif Perundangan

Fatwa di Negeri Perak adalah bersifat perundangan. Hal ini kerana urusan berkenaan fatwa sebenarnya telah diperuntukkan dalam Enakmen Pentadbiran Agama Islam (Perak) 2004. Oleh itu, setiap fatwa yang dikeluarkan oleh Jawatankuasa Fatwa Negeri Perak yang bersifat pewartaan adalah dianggap berkuat kuasa ke atas seluruh umat Islam dalam Negeri Perak serta boleh diambil tindakan ke atas mana-mana pihak yang mengingkarinya.

Antara peruntukan mengenai fatwa yang termaktub dalam Enakmen Pentadbiran Agama Islam (Perak) 2004 adalah seperti berikut:

Seksyen 36. Kuasa Jawatankuasa Fatwa untuk menyediakan fatwa.

Tertakluk kepada Seksyen 40, Jawatankuasa Fatwa hendaklah, atas perintah Duli Yang Maha Mulia Sultan, dan bolehlah atas kehendaknya sendiri atau atas permintaan oleh mana-mana orang yang dibuat melalui surat yang dialamatkan kepada Mufti, menyediakan suatu fatwa atas apa-apa persoalan yang belum muktamad atau yang menimbulkan kontroversi tentang atau yang berhubungan dengan Hukum Syarak.

Terdapat peruntukan yang memperincikan keanggotaan Jawatankuasa Fatwa seperti berikut:

Seksyen 35. Jawatankuasa Fatwa.

- (1) Maka hendaklah ada suatu jawatankuasa bernama Jawatankuasa Fatwa.
- (2) Jawatankuasa hendaklah terdiri daripada
 - (a) Mufti, sebagai Pengerusi;
 - (b) Timbalan Mufti;

- (c) dua orang anggota Majlis yang arif dalam Hukum Syarak yang dinamakan oleh Majlis;
 - (d) seorang pegawai dari Jabatan Agama Islam Perak yang layak dan sesuai yang dinamakan oleh Pengarah Jabatan itu;
 - (e) tidak kurang daripada dua orang dan tidak lebih daripada lima orang yang layak dan sesuai yang arif dalam Hukum Syarak yang hendaklah dilantik oleh Majlis; dan
 - (f) seorang pegawai dari Jabatan Mufti yang dilantik oleh Majlis, yang hendaklah menjadi Setiausaha.
- (3) Mana-mana orang yang, sebaik sebelum seksyen ini mula berkuat kuasa, menjadi anggota Jawatankuasa Syariah yang ditubuhkan di bawah Enakmen terdahulu hendaklah, tertakluk kepada subseksyen (4), disifatkan telah dinamakan atau dilantik menjadi anggota Jawatankuasa Fatwa sehingga habis tempoh pelantikannya di bawah Enakmen yang terdahulu.

Seksyen 37. Tatacara pembuatan fatwa.

- (1) Sebelum Jawatankuasa Fatwa membuat sesuatu fatwa, Mufti boleh menyebabkan supaya apa-apa kajian atau penyelidikan dijalankan sebagaimana yang diarahkan olehnya dan suatu kertas kerja disediakan.
- (2) Bilamana Jawatankuasa bercadang hendak membuat sesuatu fatwa, Mufti hendaklah memanggil suatu Mesyuarat Jawatankuasa Fatwa bagi maksud membincangkan fatwa yang dicadangkan itu.
- (3) Selepas fatwa disediakan oleh Jawatankuasa Fatwa, Mufti hendaklah, bagi pihak dan atas nama Jawatankuasa Fatwa, memaklumkan Majlis tentang fatwa yang telah disediakan itu.
- (4) Jawatankuasa Fatwa boleh membuat syor kepada Duli Yang Maha Mulia Sultan untuk mendapatkan perkenan Baginda bagi penyiaran fatwa itu dalam *Warta*.
- (5) Syor yang dibuat di bawah subseksyen (4) hendaklah disertakan dengan memorandum penjelasan dan ulasan daripada Jawatankuasa Fatwa jika Jawatankuasa Fatwa berpendapat penjelasan dan ulasan itu perlu.
- (6) Apabila fatwa itu telah diperkenankan oleh Duli Yang Maha Mulia Sultan, Jawatankuasa Fatwa hendaklah memaklumkan Kerajaan Negeri tentang fatwa itu dan sesudah itu hendaklah menyebabkan fatwa itu disiarkan dalam *Warta*.
- (7) Sesuatu fatwa yang disiarkan dalam *Warta* hendaklah disertakan dengan pernyataan bahawa fatwa itu dibuat di bawah seksyen ini.
- (8) Sesuatu fatwa hendaklah disiarkan dalam bahasa kebangsaan dalam tulisan rumi dan jawi, dan nas fatwa itu hendaklah dalam tulisan jawi.

(9) Apa-apa pernyataan yang dibuat oleh Mufti atau Jawatankuasa Fatwa tidak boleh diambil sebagai fatwa melainkan jika pernyataan itu disiarkan dalam *Warta* mengikut subseksyen (6).

Seksyen 38. Fatwa yang disiarkan dalam *Warta* adalah mengikat.

(1) Apabila disiarkan dalam *Warta*, sesuatu fatwa hendaklah mengikat tiap-tiap orang Islam yang berada di dalam Negeri Perak Darul Ridzuan sebagai ajaran agamanya dan hendaklah menjadi kewajibannya di sisi agama untuk mematuhi dan berpegang dengan fatwa itu, melainkan jika dia dibenarkan oleh Hukum Syarak untuk tidak mengikut fatwa itu dalam perkara-perkara amalan, kepercayaan atau pendapat peribadi.

(2) Sesuatu fatwa hendaklah diiktiraf oleh semua mahkamah di dalam Negeri Perak Darul Ridzuan tentang semua perkara yang dinyatakan di dalamnya. Jika terdapat perbezaan fatwa atas perkara yang sama, fatwa yang terakhir dikeluarkan hendaklah terpakai.

Seksyen 39. Pindaan, ubahsuaian atau pembatalan fatwa.

(1) Jawatankuasa Fatwa boleh meminda, mengubah suai atau membatalkan mana-mana fatwa yang telah disiarkan dalam *Warta* di bawah Enakmen ini atau di bawah Enakmen terdahulu.

(2) Sesuatu pindaan, ubahsuaian atau pembatalan sesuatu fatwa hendaklah disifatkan sebagai suatu fatwa dan peruntukan seksyen 37, kecuali subseksyen 37(7), hendaklah terpakai baginya.

(3) Sesuatu pindaan, ubahsuaian atau pembatalan sesuatu fatwa yang disiarkan dalam *Warta* hendaklah disertakan dengan pernyataan bahawa fatwa itu dibuat di bawah subseksyen (1).

Seksyen 40. Fatwa yang ada hubungan dengan kepentingan nasional.

(1) Walau apa pun kuasa Jawatankuasa Fatwa di bawah seksyen 36, bilamana Jawatankuasa Fatwa mendapati bahawa suatu fatwa yang dicadangkan dibuat adalah berkaitan dengan perkara-perkara yang menyentuh kepentingan nasional, Jawatankuasa Fatwa hendaklah menanggungkan perbincangannya tentang fatwa yang dicadangkan itu dan mengemukakan perkara itu kepada Majlis.

(2) Selepas menimbang teliti perkara itu, Majlis boleh membuat syor kepada Duli Yang Maha Mulia Sultan untuk mendapatkan perkenan Baginda agar fatwa yang dicadangkan itu dirujuk kepada Majlis Raja-Raja, melalui Jawatankuasa Fatwa Kebangsaan.

(3) Tanpa menjejaskan keluasan subseksyen (1), suatu fatwa hendaklah disifatkan berkaitan dengan perkara-perkara yang menyentuh kepentingan nasional jika persoalan itu ada hubungan dengan apa-apa perkara, dasar, program atau

aktiviti secara langsung menyentuh kepentingan Kerajaan Persekutuan, Kerajaan Negeri atau mana-mana kementerian, jabatan atau agensinya.

(4) Jika Duli Yang Maha Mulia Sultan memberikan perkenan Baginda di bawah subseksyen (2), Majlis hendaklah, sebelum fatwa yang dicadangkan itu dirujuk kepada Jawatankuasa Fatwa Kebangsaan, memaklumkan Kerajaan Negeri tentang perujukan itu.

(5) Apabila sesuatu fatwa yang dicadangkan telah dirujuk kepada Jawatankuasa Fatwa Kebangsaan, Jawatankuasa itu hendaklah mengemukakan nasihat dan syornya dalam Majlis Raja-Raja mengikut subseksyen (2) tentang perkara itu.

(6) Jika Jawatankuasa Fatwa Kebangsaan menasihatkan atau mengesyorkan supaya fatwa yang dicadangkan itu dibuat, dengan atau tanpa ubahsuaian yang disyorkan olehnya, atau menasihatkan atau mengesyorkan suatu fatwa lain tentang perkara yang sama dan Majlis Raja-Raja telah memperkenankan nasihat dan syor Jawatankuasa Fatwa Kebangsaan itu, maka Majlis selepas berunding dengan Jawatankuasa Fatwa hendaklah menimbang nasihat dan syor itu dan sesudah itu boleh menyebabkan supaya fatwa mengikut nasihat dan syor itu disiarkan dalam *Warta* tanpa apa-apa pindaan atau ubahsuaian, dan peruntukan seksyen 37, kecuali subseksyen 37(7), hendaklah terpakai baginya.

(7) Sesuatu fatwa yang disiarkan dalam *Warta* hendaklah disertakan dengan pernyataan bahawa fatwa itu dibuat di bawah seksyen ini.

Seksyen 41. Menerima nasihat dan syor Jawatankuasa Fatwa Kebangsaan.

(1) Jawatankuasa Fatwa hendaklah menerima apa-apa nasihat dan syor Jawatankuasa Fatwa Kebangsaan yang menyentuh apa-apa perbuatan atau amalan yang diperkenankan oleh Majlis Raja-Raja sebagai merupakan perbuatan atau amalan yang meliputi seluruh Persekutuan menurut fasal (2)(b) Perkara 38 Perlembagaan Persekutuan.

(2) Nasihat atau syor yang diterima pakai menurut kuasa subseksyen (1) hendaklah disifatkan sebagai suatu fatwa dan seksyen 37, kecuali subseksyen 37(7), hendaklah terpakai baginya.

(3) Sesuatu fatwa yang disiarkan dalam *Warta* hendaklah disertakan dengan pernyataan bahawa fatwa itu dibuat di bawah seksyen ini.

Seksyen 42. Meminta pendapat daripada Jawatankuasa Fatwa.

Jika di dalam mana-mana Mahkamah selain Mahkamah Syariah apa-apa persoalan tentang Hukum Syarak perlu diputuskan, mahkamah itu boleh meminta pendapat Jawatankuasa Fatwa tentang persoalan itu, dan Mufti boleh memperakukan

pendapat Jawatankuasa Fatwa itu kepada mahkamah yang membuat permintaan itu.

Seksyen 43. Qaul muktamad yang hendak diikuti.

(1) Dalam mengeluarkan apa-apa fatwa di bawah seksyen 37, atau memperakukan sesuatu pendapat di bawah seksyen 42, Jawatankuasa Fatwa hendaklah pada lazimnya mengikut *qaul* muktamad (pendapat-pendapat yang diterima) Mazhab Syafie.

(2) Jika Jawatankuasa Fatwa berpendapat bahawa dengan mengikut qaul muktamad Mazhab Syafie suatu keadaan yang berlawanan dengan kepentingan awam akan terhasil, Jawatankuasa Fatwa bolehlah mengikut *qaul* muktamad Mazhab Hanafi, Maliki atau Hambali.

(3) Jika Jawatankuasa Fatwa berpendapat bahawa tiada satu pun qaul muktamad daripada empat mazhab itu boleh diikuti tanpa membawa kepada keadaan yang berlawanan dengan kepentingan awam, Jawatankuasa Fatwa boleh membuat fatwa itu mengikut *ijtihad* tanpa terikat dengan *qaul* muktamad daripada mana-mana Mazhab yang empat itu.

Tindakan undang-undang

Mana-mana di kalangan orang Islam yang didapati melanggar atau mengingkari fatwa yang telah diwartakan itu boleh diambil tindakan undang-undang berdasarkan peruntukan yang terdapat dalam Enakmen Jenayah (Syariah) 1992 sepertimana yang berikut:

Seksyen 16. Menghina atau mengingkari pihak berkuasa agama.

Sesiapa yang menghina kewibawaan atau ingkar, melanggar atau membantah titah perintah atau arahan Duli Yang Maha Mulia Sultan sebagai ketua Agama Islam, Majlis atau fatwa yang dikeluarkan oleh Mufti adalah bersalah atas suatu kesalahan dan hendaklah, apabila disabitkan, dikenakan hukuman denda tidak melebihi tiga ribu ringgit atau penjara selama tempoh tidak melebihi dua tahun atau kedua-duanya.

Seksyen 21. Pendapat berlawanan dengan fatwa.

Sesiapa yang memberi, mengembangkan atau menyebarkan apa-apa pendapat berupa fatwa untuk diikuti oleh orang Islam mengenai apa-apa soalan, ajaran Islam atau Hukum Syara' yang berlawanan dengan mana-mana fatwa yang dikeluarkan dengan sah oleh Mufti adalah bersalah atas suatu kesalahan dan hendaklah, apabila disabitkan, dikenakan hukuman denda tidak melebihi tiga ribu ringgit atau penjara selama tempoh tidak melebihi dua tahun atau kedua-duanya dan pendapat itu, jika bertulis, hendaklah dirampas dan dimusnahkan sebagaimana yang diarah oleh

Mahkamah, dan penerbitannya, penjualannya, dan pengedarannya hendaklah dilarang.

Kesimpulan

Secara umumnya, kesemua peruntukan di atas adalah bertumpu ke arah fatwa-fatwa yang diwartakan melalui Warta Kerajaan Negeri. Fatwa yang dikeluarkan oleh Jawatankuasa Fatwa mempunyai dua kategori iaitu fatwa yang diwartakan dan fatwa yang tidak diwartakan. Manakala fatwa yang tidak diwartakan pula dikenali sebagai keputusan mesyuarat atau Irsyad Hukum. Ia tidak mempunyai autoriti untuk dikuatkuasakan selain berupa penjelasan kepada pihak yang mengajukan permasalahan berkenaan sahaja.

Disediakan oleh:

Ustaz Ahmad Khairul Nizam bin Ahmad Tarmizdi

Pegawai Hal Ehwal Islam

Bahagian Fatwa

Jabatan Mufti Negeri Perak